

Oversigt over Hanafi-madhab

Oprindelse og udvikling

Indholdsfortegnelse

1	Hanafi-madhab.....	1
2	Den historiske udvikling af Hanafi-madhab	2
3	Den praktiske udvikling af Hanafi-madhab	3
4	Vigtige tekster i Hanafi-madhab.....	5
5	Eksempel på, hvordan matn, sharh og hashiya fungerer	6
6	Lidt generelt om Hanafi-madhab	8
7	Kilder.....	10

---

1 Hanafi-madhab

Hanafi-madhab er opkaldt efter Imam Abu Hanifa (690-767), der var af persisk oprindelse. Han levede i Kufa i Irak. Hanafi-madhab kan spores tilbage til de Sahaba رضي الله عنهم, der levede i Kufa, især Abdullah ibn Masud رضي الله عنه og Ali ibn Abi Talib رضي الله عنه. Hanafi-madhab har altså rod i den praksis og den måde, der eksisterede i Kufa, som følge af hvad især Abdullah ibn Masud رضي الله عنه og Ali رضي الله عنه havde lært dem.

Måden Abu Hanifa plejede at undervise på, var ved at diskutere emnerne meget med sine elever. Så han ville sammen med sine elever diskutere et emne i op til flere dage, før de kom frem til et svar. Det betød, at grundlaget i Hanafi-madhab er gennemdiskuteret, og det kan måske være en af grundene til, at Hanafi-madhab altid har været meget udbredt.

Abu Hanifas tætteste og mest fremtrædende elever var:

Abu Yusuf (712-798), Muhammad (750-805), Zufar (729-775) og Hasan (820). Hvoraf de to første er mest kendte og måske også dem, der for alvor fik spredt Hanafi-madhab.

2 Den historiske udvikling af Hanafi-madhab

Hanafi-madhabs historiske udvikling kan generelt opdeles i 4 faser, hvor Hanafi-madhab har et bestemt "videns-center", hvorfra der undervises og videreudvikles.

Etablering: Den irakiske periode (700-900)

Da Abu Hanifa døde, overtog Abu Yusuf "lederskabet" af Hanafi-madhab, og Abu Yusuf blev samtidig udnævnt som "qadi al-quda" i den islamiske stat (en slags justitsminister om man vil). Det betød, at retssystemet blev baseret på Hanafi-madhab, og derfor fik Hanafi-madhab meget hurtigt stor indflydelse i alle dele af det islamiske rige.

Den tidlige Hanafi-madhab lå baseret i Kufa, Basra og Bagdad i Irak, men spredte sig i andre retninger, og efterhånden mistede Irak sin indflydelse som videns-center for Hanafi-madhab.

Forankring: Den central-asiatiske periode (900-1400)

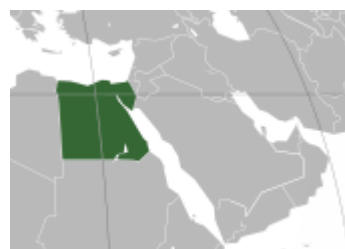
Hanafi-madhab blev spredt ret hurtigt i det islamiske rige. Dels fordi den islamiske stat baserede sig på Hanafi-madhab, men også fordi, at Hanafi-ulama var gode til at undervise og sørge for, at der blev oprettet nye videns-centre rundt omkring i det islamiske rige.

Der sket ret tidligt en koncentration af Hanafi-viden omkring Iran og videre østpå, især områderne ved Central-Asien og Afghanistan. Byer som Samarkand, Bukhara (begge i det nuværende Usbekistan) og Balkh (i det nuværende Afghanistan), blev til store centre for Hanafi-viden. Det var i denne periode og i disse områder, at Hanafi-madhab for alvor etablerede sig og blev formuleret som en stærk madhab, gennem ulama som Sarahsi, Marghinani, Qadi Khan og Nasafi.

Udvikling: Den egyptiske periode (1400-1700)

I løbet af 1300-1400 tallet skete der en centrering af islamisk viden i Egypten i Cairo, med al-Azhar instituttet som et videns-center. Dette gjaldt også for Hanafi-madhab, sådan så at der skete et skift, og koncentrationen af undervisningen og den videre udvikling af Hanafi-madhab skete i Cairo. Dette skete især gennem store Hanafi lærde som Babarti, Zilal, Ayni og ibn Humam.

I løbet af 1400-1500 tallet var Hanafi-madhab blevet stærkt forankret i Egypten, og det gamle videns-center i Central-Asien (Samarkand, Bukhara, Balkh etc.) døde stille og roligt ud.

Videreudvikling: Den syriske og indiske periode (1700-nu)

I løbet af 1700-tallet begyndte Egyptens status som videns-center at dale, og i stedet skete der et ryk mod Damaskus i Syrien.

Damaskus havde altid været centrum for islamisk viden, men blev først for alvor til et center for Hanafi-madhab i denne periode med ulama som Haskafi og Ibn Abidin.

Samtidig kom der også i subkontinentet (Indien-Pakistan) en stigende interesse for islamisk viden, som kommer til udtryk

gennem ulama som Shah Waliullah, Mulla Jeevan og kompilationen af Fatawa Hindiyya.

Dette er også den status, Hanafi-madhab kan siges at have i dag. De store videns-centre for Hanafi-madhab ligger i dag i Syrien og Indien-Pakistan.

3 Den praktiske udvikling af Hanafi-madhab

Abu Hanifa skrev ikke Hanafi-madhab ned som sådan, så i stedet var det op til hans elever at gøre det. Dette skete især gennem hans elev Muhammad, der skrev mange bøger om Hanafi-madhab. Nogle af disse bøger blev mere kendte end andre, og i dag findes der stadig seks meget kendte bøger skrevet af Imam Muhammad:

1. Mabsut, 2. Siyar al-Sagheer, 3. Siyar al-Kabeer, 4. Jame al-Saghri, 5. Jame al-Kabir, 6. Ziyadaat.

Disse seks bøger kaldes "Zahir al-Riwaya" – "de klare beretninger". De indeholder for det meste en lang række spørgsmål og svar, i stil med: "Jeg spurgte Abu Hanifa om 'det og det' bryder wudu", og han svarede: "Nej, det bryder ikke wudu".

Så det, der egentlig er i bøgerne, er beretninger fra Abu Hanifa, Abu Yusuf eller Muhammad om, hvad holdningen er til en masse forskellige ting.

Betydningen af disse bøger for Hanafi-madhab kan sammenlignes lidt med betydningen af de seks Hadith-bøger (Bukhari, Muslim osv.) for Hadith. De er altså kernen, eller grundlaget for, hvad der findes i Hanafi-madhab.

Dette er fordi, at præcis ligesom Hadith og Koranen, så er Fiqh også bevaret i form af uafbrudte kæder. I Hanafi madhab er det sket gennem disse seks bøger.

Efter de store imamer i Hanafi-madhab (Abu Yusuf, Muhammad, Zufar og Hasan) døde, var det deres elever, der bragte Hanafi-madhab videre. Dette skete især i Central-Asien, hvor tidlige ulama som Hakim al-Shaheed, Abu Laith al-Samarqandi, Razi og Sarakhsi begyndte at forklare og skrive sharh (kommentar) på de seks bøger. Og i deres kommentarer bygger de videre på Hanafi-madhab, i form af f.eks. svar på nye spørgsmål, men de gør det alle sammen i forhold til den måde, Hanafi-madhab allerede bygger på. Så de begynder ikke at lave ijthad fra Koranen og Sunna påny. Nej, i stedet tager de det arbejde, som de tidligere lærde allerede havde udført og bygger videre på det.

Efterhånden som flere og flere ulama begynder at forklare og kommentere på de seks bøger og inkluderer nye spørgsmål, så bliver fiqh mere og mere omfattende. Det bliver derfor nødvendigt at

gøre det nemmere, så man kan forklare og undervise i Hanafi-madhab på en kort og præcis måde. Dette begynder hanafierne at gøre, især mellem 1100-1400, ved at skrive "Mutun" - "primære tekster", hvis formål er at kunne gengive Hanafi-madhab på en kort og præcis måde. Idéen om "mutun" vinder så meget indpas, at de bliver helt centrale og uundværlige i forhold til at undervise i fiqh og i forhold til, hvad der er kernen i Hanafi-madhab.

Efter at idéen om "Mutun" slår igennem, så bliver de basis for den videre undervisning og udvikling af Hanafi-madhab. Ulama begynder herefter at forklare og kommentere og skrive sharh på mutun. Så der er ingen ulama, der begynder at lave ijthad fra Koranen og Sunna påny. Nej, i stedet tager de det arbejde, som de tidligere lærde allerede havde udført og bygger videre på det.

Mens det tidligere var de seks bøger, der blev arbejdet på, så bliver det nu i stedet "mutun", for der er jo allerede ulama, der har arbejdet med de seks bøger.

Det næste naturlige skridt er at kommentere og forklare shuruh, ved at skrive "hashiyas" til dem (en kommentar til kommentaren).

Så man har altså en slags fire-trins udvikling:

1. Zahir al-Riwaya, der er de seks bøger skrevet af Muhammad.
2. Matn, der er et slags kortfattet sammendrag af de vigtigste ting fra de seks bøger.
3. Sharh, der er en uddybende forklaring til en matn.
4. Hashiya, der er en uddybende forklaring til en sharh.

Så først bliver "mutun" skrevet, og det sker især under den Central-Asiatiske periode.

Derefter er der stor fokus på shuruh, sådan så "mutun" kan blive forklaret. Det sker både i Central-Asien, men i høj grad i Egypten.

Til slut kommer der uddybende forklaringer til shuruh i form af "hashiyas". Det sker især i den Egyptiske og Syriske periode.

Man kan sammenligne det lidt med at bygge et hus. De tidlige ulama lagde fundamentet, derefter kom der nogle og satte grundpillerne fast, så kom der nogen og satte tag og væg på, derefter blev der bygget en første sal osv.

Der er altså ikke nogen, der ødelægger hele bygningen og laver et nyt fundament. Nej, det hele bygger videre på det, der allerede er bygget i forvejen – og der er jo ingen grund til at opfinde den dybe tallerken igen?

Ulama har altså arbejdet i systematiske lag, og har hele tiden arbejdet videre på, hvad den tidligere generation gjorde. Der er altså ingen, der begynder at lave ijthad på ny, og i 1000 år har det fungeret på den måde uden at ulama som Marghinani, Nasafi, Qutlubugha, ibn Nujaym eller ibn Abidin mente, at de kunne lave ijthad. Så kan man spørge sig selv, hvordan det kan være, at enhver Zaid og Umar i dag er mener, at han er god nok til at se beviser og kan lave sin egen ijthad.

4 Vigtige tekster i Hanafi-madhab

Herunder er der en kort oversigt over nogle de vigtigste mutun i Hanafi-madhab samt nogle af de væsentligste shuruh og hashiyas til dem:

Matn	Sharh	Hashiya
Mukhtasar al-Quduri af Quduri (1036)	Sharh al-Aqta af al-Aqta (1082) Mujtaba af Zahidi (1260) Yanabi' af Shibli al-Trabulsi (1390)	
Tuhfatu al-Fuqaha af Samarqandi (1144)	Badai al-Sanai af Kasani (1191)	
Tuhfatu al-Muluk af Razi (1267)	Minhatu al-Suluk af Ayni (1451) Sharh ibn Malak af ibn Malak (1398)	
Bidayat al-Mubtadi af Marghinani (1196)	Hidaya af Marghinani (1196)	Ghayatu al-Bayan af Itqani (1356) Miraj al-Diraya af Kaki (1348) Fath al-Qadir af ibn Humam (1456) Inaya af Babarti (1384) Binaya af Ayni (1451)
Al-Mukhtar af Mousuli (1284)	Ikhtiyar af Mousuli (1284)	
Wiqaya Af Burhan al-Sharia (1275)	Sharh al-Wiqaya af Sadr al-Sharia (1346)	Umdat al-Riaya af Lucknawi (1886)
Al-Nuqaya af Sadr al-Sharia (1346)	Kamal al-Diraya af Shumunni (1405) Jame al-Rumuz af Quhustani (1555)	
Kanz al-Daqaiq af Nasafi (1310)	Tabyeen al-Haqaiq af Zilali (1342) Bahr al-Raiq af Ibn Nujaym (1562)	Minhatu al-Khaliq af ibn Abidin (1836)
Majma al-Bahrain Ibn Sa'ati (1298)	Sharh ibn Malak af ibn Malak (1398)	
Multaqa al-Abhur af Halabi (1549)	Majma al-Anhur af Shaykhi Zada (1667)	
Ghurar al-Hukkam af Mulla Khisro (1480)	Durar al-Hukkam af Mulla Khisro (1480)	Shurunbulalliya af Shurunbulali (1658)
Tanveer al-Absar af Tumurtashi (1595)	Durr al-Mukhtar af Haskafi (1677) Minh al-Ghaffar af Tumurtashi (1595)	Radd al-Muhtar af ibn Abidin (1836) Hashiya Tahtawi af Tahtawi (1815)
Munyatu al-Musalli af Kashghari (1305)	Halabi Saghir & Kabir af Halabi (1549) Halba af Ibn Amir al-Haaj (1474)	
Nur al-Idah af Shurunbulali (1658)	Maraqi al-Falah af Shurunbulali (1658) Imdad al-Fattah af Shurunbulali (1658)	Hashiya Tahtawi af Tahtawi (1815)

Tabellen er kun et meget lille udpluk af den litteratur der findes, så både disse og andre tekster er vigtige at have et bredt kendskab til, hvis man studerer Hanafi-madhab.

Hanafi-madhab studeres forskelligt fra område til område. I Syrien vil de ligge vægt på bestemte bøger, mens man i Pakistan vil ligge vægt på andre bøger.

Men generelt kan man sige, at de vigtigste tekster er 4 mutun: Quduri, Mukhtar, Wiqaya og Kanz.

Og der er 4 shuruh, der er vigtige: Badai al-Sanai, Hidaya, Tabyeen al-Haqaiq og Sharh Wiqaya.

Samt en hashiya, der er vigtig: Radd al-Muhtar.

Det betyder ikke, at de andre bøger ikke er vigtige. Men særligt disse er vigtige at have et indgående kendskab til, hvis man studerer Hanafi-madhab.

5 Eksempel på, hvordan matn, sharh og hashiya fungerer

En matn er en meget kort måde at formulere sig på, sådan så man kort og præcist kan sætte sit budskab igennem.

F.eks:

Matn: "Zaid snakker ikke med Ali".

Det er en meget kort og præcis udtalelse, der ikke giver yderligere uddybninger.

En sharh er en uddybning af en matn, sådan så man indsætter ord, der kan detaljere betydningen, eller man skriver det, der står mellem linjerne ud.

F.eks:

Matn: "Zaid snakker ikke med Ali".

Sharh: (Zaid) og hans venner (snakker) og skriver (ikke) længere (med Ali) og hans venner.

Så nu har man fået flere detaljer med og ved, f.eks. at det ikke kun omhandler Zaid og Ali, men også deres venner, samt at de heller ikke skriver med hinanden. Men i og med at de ikke længere gør det, så betyder det, at de tidligere har gjort det.

En hashiya tager udvalgte dele af sharh'en og forklarer dem ud. Ofte for at give yderligere indsigt eller for at gøre billedet komplet.

F.eks:

Matn: "Zaid snakker ikke med Ali".

Sharh: (**Zaid**) og **hans venner** (snakker) og skriver (**ikke**) **længere** (med **Ali**) og **hans venner**.

Hashiya:

Han skrev (Zaid): Her menes Zaid Ahmad, som er fra København.

Han skrev (hans venner): Her menes Zaid's venner.

Han skrev (ikke længere): Zaid og Ali var rigtig gode venner og snakkede og skrev altid med hinanden. Men efter at Zaid kom til at spise Ali's Marsbar endte deres venskab, og det bredte sig til deres egne venner.

Han skrev (Ali): Her menes Ali al-Kattani, som er fra Århus.

Han skrev (hans venner): Her menes Ali's venner.

I fiqh bøgerne sker der noget tilsvarende. Matn er kort og præcis, mens sharh går ind og uddyber, og en hashiya giver ekstra detaljer.

Det kan f.eks. se ud som vist ude til højre, hvor matn er de få linjer, der står i midten i rammen.

Sharh er de linjer, der fylder hele rammen.

Hashiya er det der står udenom rammen.

6 Lidt generelt om Hanafi-madhab

Hanafi-madhab er eksempel baseret

Hanafi-teksterne (matn, sharh og hashiya) er eksempel-baserede, dvs. stort set alt hvad der står skrevet i dem er eksempler på, "at hvis der sker sådan og sådan, så er det ikke tilladt", eller "hvis der sker sådan og sådan, så skal man betale erstatning."

Dette gør, at det er meget svært at studere Hanafi-fiqh, for det hele handler om at kunne forstå en million forskellige eksempler, og så kunne sætte det i system. Hanafi tekster vil sjældent forklare principper og overordnede ting. I stedet er det noget, der overlades til, at læreren forklarer det, eller eleven tilegner sig så meget forståelse for de mange eksempler, at han selv kan regne det ud.

Denne metode sætter meget store krav til forståelsen af den enkelte elev, og gør at er umuligt at lære Hanafi-fiqh uden, at der er en lærer til at forklare det.

Hanafi-madhab er veludviklet

Hanafi-madhab var traditionelt set den madhab, der blev fulgt af regeringen. Derfor blev de officielle islamiske love, særligt dem der har indflydelse på samfundet, baseret på Hanafi-madhab.

Den dag i dag, så tager de fleste muslimske landes love udgangspunkt i Hanafi-madhab, særligt emner som køb & salg, og familie & arv. Det kan man tydeligt se ved f.eks. at sammenligne ordlyden i den gældende lovgivning, i lande som Syrien og Jordan med Hanafi-fiqh bøger, som Ahwal Shakhsiyya, Murshid al-Hairan og Majalla.

Hanafi-madhab er ikke teoretisk

Det siges tit, at Hanafi-madhab er teoretisk og handler meget om at diskutere ligegyldige situationer, der ikke findes. Men det er en misforståelse at tro, at Hanafi-madhab fungerer på den måde. I stedet er Hanafi-madhab noget, der baserer sig på den praktiske virkelighed, og det giver lidt sig selv, for i og med at Hanafi-madhab blev brugt som grundlag for de islamiske love, så er det jo nødt til at være en madhab, der er praktisk og anvendelig, ellers ville man jo ikke have brugt den sådan?

Hanafi madhab er ikke ligeglad med Hadith

Idéen om, at der findes en slags "analogi"-skole og en "tekst"-skole (ahl al-rayy og ahl al-hadith), er en misforståelse af, hvordan 'madhabs' fungerer. Det handler ikke om, at der er en madhab, der bruger Hadith og en madhab, der ikke rigtig bruger Hadith. Fordi madhabs er dybest set en nedarvet praksis udfra, hvad Sahaba ﷺ lærte folk i deres områder. Så hvis man siger, at Hanafi-adhab er "svag" i Hadith, "ikke har beviser" eller noget andet i den stil, så betyder det faktisk, at man siger, at de Sahaba ﷺ, der er grundlaget for Hanafi-madhab, er svage i Hadith.

Så hvis man har en teori om, at Hanafi-madhab er svag i Hadith eller lignende, så svarer det til at sige, at Sahaba ﷺ som "Abdullah ibn Masud" ﷺ og "Ali ibn Abi Talib" ﷺ er svage i Hadith, og at de ikke har beviser for, hvad de siger. Og hvilken muslim tror sådan om Sahaba ﷺ?

Derudover så skal man huske på, at flertallet af muslimerne traditionelt har fulgt Hanafi-madhab, og sådan er det også den dag i dag. Så selv hvis Abu Hanifa og Hanafi-madhab skulle have været svag i Hadith, så ville det betyde, at flertallet af muslimerne over de sidste 1000 år har fulgt noget svagt. Og mon flertallet af Profetens ﷺ umma ville følge noget svagt i over 1000 år?

Skrevet af Waseem Hussain,
30. oktober 2009, Amman, Jordan

---

7 Kilder

Ibn Abidin, Radd al-Muhtar, Dar al-Thaqafa wa al-Turath 2000

Ibn Abidin, Sharh Uqud Rasm al-Mufti

Muhammad Bukhit al-Muti'i, Risala fi Bayan al-Kutub Allati Tuawwal Alaiha, Dar al-Qadiri 2008

Muhammad Zahid al-Kawthari, Maqalat al-Kawthari, Dar al-Salam 2007.

Muhammad Zahid al-Kawthari, Muqaddiat al-Kawthari, Dar al-Tharaya 1997

Salah Muhammad Abu al-Haaj, Al-Madkhal ila al-Fiqh al-Islami, al-Maktaba al-Wataniyya 2004.

Salah Muhammad Abu al-Haaj, Imam Aimmatu al-Fuqaha Abu Hanifa, Muassasa al-Warraaq 2006.

Taqi Uthmani, Usul al-Ifta, note-form, ikke udgivet.